

Ağustos ayında başlayan kur sarmalı, ekonominin dinamiğini bozmuş, az ithalat, az üretim, az cari açık verip yüksek işsizlik oranı olan bir ekonomiyle karşı karşıya kalmamıza neden olmuştur.

İçinde bulunduğumuz ekonomik durumun temeli, aşırı dış borçlanmaya bağlı olduğunu unutmamız gerekir. Döviz cinsi dış borcumuz 448 milyar dolar; net dış borç stokumuz yaklaşık 282 milyar dolardır. Bu borcun büyük bir kısmı özel sektöre ait. Son altı ayda özel sektör kar edebilme kabiliyetini yitirmiş durumda; yani kazanarak borcunu geri ödeyemiyor. Dış borcun alacaklıları herhangi bir devlet değil; büyük bankalar ve fonlar yani uluslararası yatırımcılardır. Bu borcun döndürebilmesi için yatırım ortamının iyileştirilmesi gerekiyor.

Ekonomilerde ortaya çıkan daralmanın en önemli sonucu, ülkede güven kaybı ve iç talepte ciddi daralmadır; bu gün yaşamış olduğumuzda budur. Şu anda ekonomi politikalarının temel amacı hane halkının ve özel sektörün harcamalarını canlandırmak üzerine odaklanmalıdır. Bunu sağlanamaması durumunda, ekonomi daralma ve sürekli devam eden bir kısır döngüyle karşı karşıya kalacaktır. Uygulanması gereken temel politika tercihi Keynesyen politika olmalı yani talep yetersizliğini maliye politikaları yoluyla aşılması gerekir. İç talebi kısımaya yönelik politika tercihleri ekonominin dinamizminin bozulmasına neden olmaktadır.

Geçen hafta açıklanan 2019 programını dikkatle takip ettik. Yoğun, kapsamlı ve bütünselliği olan bir paket olduğunu düşünüyorum. Özellikle reform alanlarının başında finansal sektörün ön plana çıkmasını önemsiyoruz.

Burada şuna dikkat çekmek isterim, şirketler borçlarını ödeyemediklerinden dolayı zor durumdadır ve birçok şirket batıyor. Firmaların yurt içi ve yurtdışı toplam borcu 2,5 trilyon TL. Firma borçlarının milli gelire oranı %70 seviyelerine ulaşmıştır. Firmaların mali borç/özkaynak oranı ise %148 seviyesinde. Bu minvalde, şirketler borçluluk rasyosu yüksek olduğundan kapanırken, bankalarda vermiş olduğu borçlardan dolayı zarar yazmaktadır. Şirket battıktan sonra bankaya yardım etmek yerine; verilecek kaynağı batmadan şirketlere aktarmak daha doğru olacaktır. Özellikle bahsi geçen kaynağın, katma değeri ve milli menfaatleri yüksek olan şirketlerin kurtarılması üretimin devam edebilmesi açısından çok daha önemlidir. Özellikle özel sektör yüksek borçluluk rasyosu göz önüne alındığında, özel sektörün borçlarının yapılandırılması için atılacak adımların çok önemli olacağını düşünüyorum. Kredi yapılandırmada faizlerin ödenebilir bir faiz oranına gelmesi önemli olduğunu; bu yapılandırmaların bankalara bırakılmaması hükümet tarafından yapılacak bir düzenleme ile hükümet-bankalar arasında koordineli olarak yapılması daha önemli olacaktır.

2001 yılında gündeme gelen İstanbul Yaklaşımı ve ASO olarak önerdiğimiz Anadolu Yaklaşımı yeniden değerlendirilebilir. Kriz nedeniyle kaynak kaybına uğrayan ve ağır borç yükü altına giren üretici sektörlere, bankalar aracılığıyla kaynak aktarımı yapılabilir. Sistem, finansal bünyesi zayıflayan ve mali yükümlülüklerini yerine getirmede sıkıntılarla karşılaşan reel sektöre ait

borçların, kredi alacaklısı bankalar tarafından belirli bir çerçevede içinde yeniden yapılandırılarak, söz konusu şirketlerinin varlığını sürdürmesi esasına dayanmaktadır. 1990 yılında Bank of England tarafından geliştirilmiş olan bu yaklaşım, daha sonra uygunlaştırılarak Kore ve Tayland'da, Bangkok Yaklaşımı; Endonezya'da ise Jakarta İnisiyatifi isimleriyle uygulanmıştır.

Ekonomide en önemli gerçekliğin güven olduğu unutulmamalıdır. Güvenin olmadığı bir ortamda hane halkı tüketmez, üretici üretmez, yatırımcı ise ülkeye yatırım yapmaz. Güvenin temel dayanağı hukuktur. Yeni ekonomi programından hukuk ve ekonominin birbirinden ayrılamayacağı tespiti çok önemlidir. Yargı konusunun programda yer alması oldukça önemsiyoruz.

2019 yılı içerisinde hayata geçirecek en önemli reformlarımızdan birinin vergi dönüşümü olması önem arz etmektedir. Yeni vergi uygulamalarında istisna ve muafiyetleri azaltılması ve Kurumlar Vergisi'nin kademeli olarak düşürülmesi özellikle sanayici açısından vergi yükünün azaltılması önemli bir avantajlar sağlayacaktır. Kurumlar vergisi rakamlarının kademeli olarak azaltılması, yabancı yatırımları ülkeye kazandırmada önemli bir etkisi olacağı açıktır.

Kıdem tazminatı reformu ile işçi ve işveren açısından uygulamaya konulan düzenlemeler sürdürülebilir bir büyüme ve istihdam performansı açısından önemli bir adım olacaktır. Önümüzdeki süreçte, ekonomimize bahsettiğim faydaları sağlayacak güçlü bir tamamlayıcı emeklilik sistemini hızla hayata geçirme ve çalışmaya teşvik etme açısından, çalıştıkça gelirlerin artması uygulamasının çalışma şevki üzerinde olumlu katkıları olacaktır.

Kıdem Tazminatı konusu maalesef 10 yıldan fazla zamandır tartışıp çözemediğimiz bir sorun. Hükümetimiz tarafından zaman zaman gündeme getiriliyor ama ne yazık ki bir türlü sonuçlandırılmıyor. Bu konunun artık popülizmden uzak, işletmelerimize ek yük getirmeyecek ve ülke gerçeklerine uygun bir şekilde sonuçlandırılması gerekir. Görüyoruz ki tartışmalar bizim Ankara Sanayi Odası olarak 2009 yılında önerdiğimiz Avusturya Modeli çerçevesinde yürüyor. Konunun taraflarının ve bizim de geçmişte söylediklerimiz ilgili bakanlıkların kayıtlarında var. Biz Ankara Sanayi Odası olarak 10 yıldır bu konuya ilişkin yaptığımız tespitler ve önerilerimizin arkasındayız. İlgili bakanlıklarımızın bu görüşler ışığında ortaya koydukları modeli bizlerle paylaşmasını bekliyoruz. Ama tekrar söylüyorum, bu konunun popülizmden uzak, işletmelerimiz ve ülkenin gerçeklerine uygun olarak ele alınması tek temennimiz.

Planda, sürdürülebilir büyüme ve istihdam, ihracata dayalı, yüksek katma değer ve teknolojik üretimi önceleyen bir ekonomi tesis edilmesi, güçlü tasarruf ile gerek bankacılık sisteminin aktif kalitesindeki düzelme ile gerekse de üretim odaklı finansman ile bu büyümenin finansman altyapısını sağlamlaştırılması reel sektör açısından alınan önemli kararlardır.

Özellikle planda sağlanacak tasarruf artışlarının, imalat sanayilerine yönlendirilmesi biz sanayiciler açısından önemlidir. Girişimciliğin ve yeni iş kurmanın kolaylaştırılmasını da önemli bir adım olarak algılıyoruz.

Yatırım bütçemiz açık verdi, bizler yabancı yatırımcının ülkeye gelmesini tartışırken, yerli sermayenin çıktığını görüyoruz. Türkiye'den yurtdışına giden (ODI ) ve yurtdışına gelen (FDI) doğrudan yatırımların seyrini gösteren ODI/FDI 3.4 puan yükselerek yüzde 24.8'den yüzde 28.2'ye çıktı. ODI/FDI oranındaki yükseliş, Türkiye'de yerleşiklerin, yani yerli sermayenin yurtdışına çıkışının, yabancıların Türkiye'ye girişinden daha hızlı artıyor.

Hükümet tarafından açıklanan bu kapsamlı programın hayata geçirilmesi için ivedi bir şekilde somut adımların atılması gerekiyor.

Makro ekonomik değişkenlere baktığımızda; çekirdek enflasyonda iyileşme var lakin, enflasyon trendinde mart ayında bir değişiklik olmadı. Gıda fiyatlarındaki artış şu an yaşanan enflasyonun en önemli nedenidir. Gıda enflasyonu yaklaşık %30 seviyelerinde. Enflasyonun nedeni üretimsizliktir. Enflasyonu düşürmek istiyorsak üretmek zorundayız. Daha önce bizimde üzerinde durduğumuz tarım politikalarının planda yer alması gelecek dönemde gıda fiyatlarında iyileşmeye ve enflasyonla mücadelede başarı getireceğine inanıyoruz.

Gelişmiş ülkelerin en önemli özelliği her alanda üretimi arttırarak yani orantılı bir büyüme yakalayıp sanayileşirler, arkasından hizmet sektörü gelişir. Bizler ürettiğimiz sürece hizmetler sektörü kendiliğinden gelişecektir. Biz üretmeden sanayileşmeden hizmet sektörüne geçtik. Uygun işgücü maliyetini yakalayamadığımız için uzak doğuyla rekabet edemiyoruz. Yüksek katma değerli üretim gerçekleştiremediğimiz içinde gelişmiş ülkelerin gerisinden kalıyoruz. Sanayileşmeden hizmet sektörüne geçmenin sıkıntılarının yaşıyoruz.

İşsizlik sorunu gündemin ilk sıralarına yükselmiştir. Bu yıl yeni istihdam yaratamadığımız gibi 872.000 kişinin işsiz kalmasına neden olmuşuz, yani ekonomimizin istihdam yaratma kabiliyeti kaybetti. Özellikle genç işsizlik oranının %26,7 seviyelerine yükselmesi oldukça düşündürücü. İşsizlik sorunun nedeni, Kültürel geleneksel yapımız bizi tembelliğe itmesinden kaynaklanıyor. Ailelerin aşırı korumacılığı gençlerin istihdama katılımı engelliyor. Sosyal yardım sisteminin kademeli ve ivedi bir şekilde azaltılması ihtiyacı olmayanların sosyal yardım çatısından çıkartılması gerekir.

Üniversite mezunu her kimse kalifiye elmana olarak algılamamız gerekiyor. Herkes üniversite mezunu olursa kim üretim yapacak. Üniversite sayısının artması da eğitim ve beşeri sermayeyi zenginleştirmiyor. Önemli olan üniversite sayısının artması değil kalitenin artması gerekiyor. Evrensel bir eğitim sistemi inşa etmemiz gerekiyor.

Sanayi üretim endeksi geçen yılın aynı ayına göre 5,1 oranında azaldı. Bu yavaşlamaya rağmen üretimdeki gerilemenin giderek azaldığı görülüyor. Bu iyileşme olgusuyla birkaç ay içerisinde toparlanmanın ortaya çıkacağı ve pozitif bir sanayi üretim rakamı göreceğimiz düşünüyorum. Burada dikkat çekmek istediğim önemli bir unsur var. En kötüsünü Aralık ayında -9,9 gördük Aralık ayında bu yana sanayi üretim endeksinde bir toparlanma söz konusu. Uzun vadede bakmak daha anlamlı sonuçlar verecektir. Evet bir iyileşme süreci yaşanıyor lakin, sanayide daralma 2015 baz yılına göre hesaplama yapıldığından, sadece 4 yıl öncesi kadar üretim yapabilmişiz. Biz sanayicilerin en önemli gündemi kredi faizlerinin yüksekliği ve krediye ulaşmada zorluklardır. Kredi faiz oranlarının yüksek seviyede gerçekleşmesi krediye reel sektörün önündeki en önemli engeldir. Ekonomi politika yapıcıların bu konu üzerinde yoğunlaşması yaşanan olumsuzlukların bertaraf edilemesin de oldukça önemlidir. Yılbaşından bu yana sektörün toplam kredileri %4,7 oranında arttı. Kamu bankalarının %8,3, özel bankaların ise %2,2 seviyesinde artış gerçekleşti. Hala yetersiz.

Burada bir özelleştirme yapmamız gerekir, büyümek için kredi kullanmayı politika yapıcılarının bırakması gerek. Küresel sermaye piyasaları artık krediye bağlı büyümeyi finanse etmiyor. Ülkemizin yeni bir büyüme modeline ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Ülke olarak üçüz açık veren bir ülke konumundayız. Hem tasarruf açığı, hem bütçe açığı hem de dış ticaret açığı veriyoruz. İhracat gelirlerimiz kurların yukarıda olmasından dolayı artıyor, lakin ucuz fiyata satıp, girdi maliyetlerimizin %65'i dolar kuruna bağlı olduğu için daha pahalıya alıyoruz, kurdaki yukarı yönlü hareket her geçen gün maliyetlerimiz yukarı doğru itiyor. Yurtiçi yerleşiklerin gelecek kaygısı ve TL güven sorunundan dolayı tasarruflarını dövize endeksli olarak saklamaları önemli bir risk unsuru olarak hala karşımızda durmaktadır. Bu durum rasyonel bir davranış olduğunu biliyoruz, lakin olumlu bir algı ile; ben demekten vazgeçip ülkem demeyi ön plana çıkarmamız gerekiyor. Hane halkına güven telkin edecek açıklamalar dolarizasyon sürecinin azalmasından etkili olacağını düşünüyorum. Özellikle MB rezervlerini azalması göz önüne alındığında da hane halkının dolardan çıkması ekonomi ve MB açısından olumlu bir durum olacaktır. Seçim süreci artık geride kalmıştır, ekonomi üzerine odaklanılması zaruret haline gelmiştir. Hem içeriye hem de dışarıya güven telkin etmemiz gerekiyor. Öngörülebilirliğin artması büyüme açısından olumlu bir sinyal olacaktır. Ülkemiz daha önce yaşamış olduğu krizlerden güçlenerek çıkmıştır. Ülke ekonomisine güvenimiz tamdır, en kısa zamanda bu olumsuzluklar bertaraf edilerek ekonomimiz yeniden istikrara kavuşacaktır.